

ЛЕКЦІЯ № 5

ТЕМА: ПСИХІЧНА ПІДСТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ

ПЛАН:

1. Поняття психіки
2. Структура психіки
3. Психічні процеси, стани і властивості.
4. Роль і значення психічної підструктури особистості у самоменеджменті.

Психіка – це властивість високоорганізованої матерії (мозку, нервової системи), що є особливою формою відображення **суб'єктом** об'єктивної реальності. Найважливіша особливість психічного відображення — його активність. Психічна активність спрямовується на різні об'єкти. *Саме завдяки психіці людина вільно орієнтується у навколишньому світі, пізнає і перетворює його.* Завдяки психіці людина також пізнає себе, в результаті чого вона формує свій внутрішній світ. Усе це становить психічну діяльність людини.

Задовольняючи свої матеріальні та духовні потреби як необхідну умову життя, людина шукає й одержує з навколишнього природного та соціального середовища необхідні для цього джерела, здобуває знання, планує свої дії, визначає засоби й шляхи їх здійснення, напружує сили, щоб досягти поставленої мети, переживає успіхи та невдачі. Саме **психіка** становить основу психічної підструктури особистості.

Психіка складна і різноманітна по своїх проявах.

Складність психіки як явища зумовлена тим, що вона є вищим продуктом біологічного та суспільного розвитку живих істот, вона є засобом орієнтування організму в навколишньому світі й регулятором поведінки в динамічних умовах середовища.

Зазвичай виділяють **три великі групи елементів психічної підструктури:**

- 1) психічні процеси;

- 2) психічні стани;
- 3) психічних властивості.

Психічні процеси – це *динамічне відображення дійсності в різних формах психічних явищ*. Психічний процес - це течія психічного явища, що має початок, розвиток і кінець, що проявляються у **вигляді реакції**. При цьому треба мати на увазі, що кінець психічного процесу тісно пов'язаний з початком нового процесу. Звідси **безперервність** психічної діяльності в стані пильнування людини.

Психічні процеси викликаються як зовнішніми діями, так і внутрішніми (подразненням нервової системи), що йдуть від внутрішнього середовища організму.

Усі психічні процеси підрозділяються на:

- пізнавальні - до них відносяться відчуття і сприйняття, представлення і пам'ять, мислення і уява;
- емоційні - активні і пасивні переживання;
- вольові - рішення, виконання, вольове посилення і т. д.

Психічні процеси забезпечують формування знань і первинну регуляцію поведінки і діяльності людини.

Психічні стани. Під *психічним станом слід розуміти різного виду інтегроване відображення суб'єктом внутрішніх або зовнішніх стимулів без їх виразного усвідомлення*.

Кожна людина щодня **випробовує різні психічні стани**. Вони тісно пов'язані з індивідуальними особливостями людини, визначають специфіку протікання психічних процесів, особливо у відповідальних і екстремальних ситуаціях. З точки зору **самоменеджменту дослідження психічних станів**, як складової психічної підструктури особистості, є дуже важливим. На це вказували багато розробників концепцій самоменеджменту, особливо американські автори Вудкок і Френсіс. Вони відмічали, що коли особистість не може подолати стрес або депресивний стан, занадто піддається емоціям або, навпаки, надмірно їх стримує, вона має певні обмеження, оскільки у стані стресу, як відомо, людина не здатна приймати будь-які рішення. У

пригніченому стані – пасивна, безвідповідальна і таке інше. Таким чином, знання і розуміння психічних станів особистості є надзвичайно важливим знанням, оскільки *при одному психічному стані розмова або фізична робота протікає легко і продуктивно, при іншому - важко і неефективно.*

Психічні стани мають рефлекторну природу: вони виникають під впливом обстановки, фізіологічних чинників, ходу роботи, часу і словесних дій.

До психічних станів відносяться прояв почуттів; емоції; страх; тривога; пристрасті; настрої тощо.

Цікаві дослідження є про особливий, творчий стан особи, який називають натхненням. Саме на це звертав увагу *Андрєєв* у своїй концепції розвитку ділової кар'єри. Центральна ідея концепції полягає у виокремленні у якості інтегральної узагальненої характеристики сучасного менеджера, творчого характеру його особистості, тобто особистості, здатної до неперервного розвитку і самореалізації.

Психічні властивості – вони є вищими і стійкішими регулювальниками психічної діяльності є властивості особи.

Під психічними властивостями людини слід розуміти стійкі утворення, що забезпечують певний якісно-кількісний рівень діяльності і поведінки, типовий для цієї людини.

Кожна психічна властивість формується поступово в процесі відображення і закріплюється в практиці. Отже, властивість є результатом практичної діяльності.

Властивості особи різноманітні, і їх треба класифікувати відповідно до угруповання психічних процесів, на основі яких вони формуються. Звідси можна виділити властивості інтелектуальної діяльності людини. Для прикладу приведемо деякі інтелектуальні властивості - *спостережливість, гнучкість розуму, вольові - рішучість, наполегливість, емоційні - чуйність, ніжність, пристрастність, ефективність і тому подібне*

Психічні властивості не співіснують разом, вони синтезуються і утворюють складні структурні утворення особи, до яких необхідно віднести, :

- 1) життєву позицію особи;

- 2) темперамент;
- 3) здібності;
- 4) характер як систему стосунків і способів поведінки.

Рядом авторів виділяється така група психічних явищ як психічні утворення, що включає знання, навички, уміння і переконання.

Таким чином, підводячи підсумок вище сказаному, можна відмітити, що розвиток психіки у філогенезі - якісні зміни психіки, що відбуваються у рамках еволюційного розвитку живих істот, обумовлені ускладненням їх взаємодії з довкіллям.

Сама психіка як здатність відчуття виникла з тієї, що дратує живих істот і розвивалася у зв'язку з освітою і розвитком їх нервової системи.

У своїй еволюції психіка пройшла ряд стадій : від сенсорної до перцептивної і далі до інтелектуальної форми свідомості.

Психічні стани є цілісною характеристикою психіки за досить короткий проміжок часу. Психічні стани характеризуються певними варіантами психічних процесів. Особливості прояву психічних станів залежать від психічних властивостей і утворень особи.

З точки зору самоменеджменту знання про психічну підструктуру особистості мають як теоретичне, так і суто практичне значення. На минулому занятті ми розглядали природно-біологічну підструктуру особистості. Результатом такого вивчення є певні знання, але також є й розуміння того, що людина найменше здатна впливати на цю складову своєї особистості. А от знання про психічну підструктуру допоможуть знаходити відповідні методи і методики щодо її саморегуляції, самоуправління і самоконтролю.